

Ukrajnában ismerkedtek meg

Mindig más strandra vágyik

ZÁBRANSKÝ,

David

„Mindig más
strandra vágyik”
Magyar Lettre
Internationale, 64,
66, 72, 87„Két modell: Prága
és Pécs”
Magyar Lettre
Internationale, 76

Ukrajnában ismerkedtek meg, Sam egy nyelviskola tanára volt ott. Orrában és szemöldökében is pirszinget viselt.

Hogyha most valakinek megmutatja akkori fényképeit, Polina csak rálegyint és elnézően elmosolyodik, mert mindez már régen elmúlt. Elnézően elmosolyodik, és legyint a kezével, belül azonban kelletlenséget érez, mintha ezt szeretné mondani: „ez nem így történt!”

Kelletlenséget érez, mert az a két fémkarika, amely akkor a szabadságot jelképezte (miközben a pirszing egy ukrán ábrázatán a nyomort jelképezte, a pirszing az angol férfi ábrázatán, arcán a szabadságot jelképezte), most félelmet kelt benne, akár egy állatban, akit ilyen fémkarikával egy helyhez lehet kötni, melyből nem szabad elmozdulnia.

Sam huszonhét éves volt. – Huszonöt évesen rájött, hogy az angliai élet nem a kedvére való, s egyik napról a másikra eldöntötte, hogy Kelet-Európába megy, de alig egy évet töltött el egy vodkával és „színes daganatokkal” teli lengyel bányavárosban (színes daganatoknak nevezte az új reklámokat, az új-fajta ruházatot, az új tévéműsorokat, az új bevásárlóközpontokat), s ez elég volt neki ahhoz, hogy megértse, hogy Kelet-Európa nem létezik, hanem csak fokozható minőség van, amelyet Keletnek neveznek. Nem egészen egy év elég volt neki ahhoz, hogy megértse, hogy több Keletre van szüksége. Nem egészen egy év után Lengyelországból Ukrajnába ment. Az anyagokban, amelyeket Harkovból küldtek neki, az állt, hogy Harkov egyszerű ukrán város, és ő pontosan ezért költözött Harkovba.

Ukrajna elviselhetőbb volt Lengyelországnál. Polina az ő diákja volt, gyönyörű szemei voltak, és rosszul tudott angolul, titokzatos volt és szenvedélyes, s mindig elbűjt az idegen nyelv lassan lebontott bástyája mögé. Akkor már második éve egy volt osztálytársával járt, akinek anyanyelvén minden este arról az idegenről beszélt, aki tudja Isten, mit keres itt. Az anyanyelv anyai érzéssé változott, ukrán nyelven már nem értették meg egymást, s minden olyan hétköznapi volt, hogy a dolog hamarosan véget ért.

Összekötötte őket a különbözőség vágya: *Polina nem akart ukránul beszélni a fiúval, akit tízéves kora óta ismert, Sam ama mélységre vágyott, amelyet fel kell tárnia egy más kultúrában és más nyelvben.*

Lakást béreltek. Sam kényeztette Polinát, és órákon át angolul beszélt vele. Sam komolyan vette ukrán életét, mert Ukrajna más volt, mint Anglia. Komolyan vette Polinát, mert más volt, mint az anyja: engedelmesebb, és nem javította őt ki, nem volt éles angliai akcentusa, csak tétován ismételte a megtanult szavakat, nevetett és szeméit meresztgette. Nem félt a könyvektől, és ki tudta mutatni szeretetét. Sam Polina nyakát simogatta, és azt kérdezte tőle, tudja-e, hogy amit ő épp csinál, hogy mondják angolul. Polina része volt minden újnak, ismeretlennek, mélynek. Az összes ukrán nő összes ukrán kendőjét viselte a fején, magában hordozta Ukrajna hosszú és bonyolult viszonyát Oroszországhoz, magában hordozta az összes Ukrajnába hozott dollárt, magában hordozta az apróságok örömét, a takarékoskodást és a féktelen bőkezűséget, az összes költészetet és az összes félig üres üzletet, minden régi és neveléses autót az összes neveléses ukrán utcáról. Tágas lelke volt, melybe Sam a végtelenségig behelyezhetett mindent, amit maga körül látott: amikor beleszeretett Polinába, egyúttal Ukrajnába is beleszeretett, és fordítva.

Sam türelmes volt. Ukránul tanult és Polina rokonainak a vodkáját itta. Nem csalta meg Polinát, s azon gondolkodott, hogyan tovább. Tudta, hogy az ő helye nem Ukrajnában van, tudta, hogy idegen és az is marad, tudta, hogy nehéz lesz megértenie a dolgokat és szünet nélkül meg nem értésbe fog ütközni. Nyíltan beszélt mindenről, amit gondolt, csak egyetlen gondolatot nem mondott ki soha hangosan. Ez a gondolat így szólt volna: „ezeket az embereket

nekünk, kívülállóknak kell csodálnunk, ők maguk nem is sejtik, milyen gyönyörű életük van, velünk összehasonlítva – s milyen gyorsan elronthatják, ha mindent megismételnek utánunk!” Erről azonban nem beszélt, és ráadásul: Ukrajna ezeket a gondolatokat hallani sem akarta. Ellenkezőleg: Ukrajna és Polina szerették a Nyugatot. És Sam szerette Polinát! Maradt-e számára valami más hátra, minthogy legalább egy kissé a Nyugatot is kezdje szeretni?!

Maradt-e számára valami más, minthogy elvesse az egyébként soha ki nem mondott gondolatát, és alávesse magát Polina csodálatának minden iránt, amit ő elhagyott? Nem volt talán Polina lelke elég tágas ahhoz, hogy Ukrajnán kívül az egész világot is magába ölelje? És nem volt talán Sam egy szerető szülő, aki gyermekétől képtelen elvenni a játékot, mellyel az imádott gyermek elalvás előtt az ágyban játszik? Nem kezdi-e ilyenkor a szerető szülő a gyűlölt játékot egészen más, gyerek szemmel látni? Nem elég nagy talán a szerelem ereje ahhoz, hogy a józan ész a mindent átölelő megértéssel helyettesítse?! Szerelmük mindent átölelő megbékélés volt, melyből Polina szerint egyetlen dolgot kell kizárni: Ukrajnát. Noha szerelmi dalukat kezdetben mindketten a világ ellenkező részén kezdték énekelni, *Polina Nyugatnak, Sam pedig Ukrajnának, énekeikből fokozatosan mindent túlbarsozó összhangzat bontakozott ki: együtt bírálták az ukrán korrupciót, az emberek és a politika nyomorát. Polina végül mindkettejük helyett mondta ki: el akart költözni. Olaszországba. Franciaországba. Főleg azonban el Ukrajnából, mert Ukrajna ugyan gyönyörű, de senki sem akar ott élni, akinek nem muszáj.*

Itt nincs jövőnk! Nekem itt nincs jövőm! – Te pedig taníthatasz bárhol.

Visszament vele Nyugatra? Igen. Azért, mert szerette? Nem. – Elment vele, mert még mindig nem látta maga előtt, ami után vágyott.

Azt mondtam, hogy a mélységre vágyott, amelyet egy más kultúrában és más nyelvben kell feltárnia, de ez nem a teljes igazság.

Sam mindenekelőtt arra vágyott, hogy igyekeznie kelljen. Arra, hogy semmit se kelljen leegyszerűsíteni, mondjuk úgy, hogy *problémákra* vágyott. Korábban pontosan ez okból vállalta magára Ukrajnát, most pedig úgy döntött, hogy ugyanezen okból a Nyugatot vállalja magára. Azt mondta Polinának, hogy feláldozza magát érte.

Azt mondta Polinának, hogy feláldozza magát (s áldozatának abban kellett állnia, hogy egyik napról a másikra *az összes probléma megszűnik*), a valóságban azonban szó sem volt áldozathozatalról. Samnek végül is nem az volt a fontos, hogyan néz ki a nehezeke, neki csak a súly volt a fontos. Mindegy volt neki, hogy egy kilónyi tollat vagy vasat visz-e magával.

Ha el akar menni, elmegy Polinával, és biztos lehet, hogy Nyugaton *nem szűnnek meg a problémák*, mert Polina ukrán, Sam pedig a szeretője. Az ukrán nővel való viszony mindent megváltoztatott: visszatérni a Nyugatra egy ukrán szeretővel nem jelenti azt, hogy visszatért a riasztóan egyszerű világba, hanem hogy izgatóan bonyolult dolgokkal teli világba tér vissza. A nyugati tollpíhek súlya megnövekedett.

Leveleket kezdett Londonba küldözgetni, és egy másik hely iránt érdeklődött. Nem, Ukrajna gyönyörű, válaszolta a Londonból érkező kérdésekre, csak változásra van szükségünk. Megismerkedtem itt egy lánnyal, magyarázta, itt van az egész családja, de mindenki egyetért azzal, hogy elmenjen. Arcáról eltűntette a pirszinget, és azt mondta Polinának, hogy hamarosan átköltözhetnek Madridba.

Az első héten az iskola szállásolta el őket, aztán néhány hónapig egy szállodában maradtak. Polina sétálgatott a széles utcákon és a kirakatokat nézegette. Sam spanyol gyerekeket tanított egy nyelviskolában, este pedig biciklizni ment.

Samnak elég volt az angol, Polina azonban napokon át spanyolul tanult. Közben eleinte titokban sírdogált az ukrán dalok fölött, később azonban kicserélte őket flamencóra és spanyol népdalokra. Megvette az első spanyol újságot, az *El Mundot*, és igyekezett lassan lefordítani. Előbb szótárral, szóról szóra, egy bekezdést a reggeli kávé, és egy oldalt az ebéd után, aztán megpróbálta szótár nélkül, elkezdett a szövegösszefüggéseken és az ismeretlen szavakon töprengeni, a szövegösszefüggéseken töprengeni, az ismeretlen szavakat pedig papírra kiírta, és aztán a szótárban kereste őket, majd átírta egy kicsi füzetbe, amellyel aztán az erkélyen üldögélt és memorizálta.

A városközpontban kerestek albérletet, mert Polina megszerette Madridot, és a *városban* akart lakni. Mindig a pontosan meghatározott órában érkeztek, de az érdeklődők sora több emelet hosszúságú volt. Aztán órákkal korábban érkezett, de a lakást (márpedig minden lakás tetszett nekik) mindig valaki más bérelte ki.

Vasárnaponként a Pradoba jártak, Polina figyelmesen végignézte az összes brossurát, nem gyűrte őket össze, a táskájában vitte el őket, amelyet tenyerével óvott.

Előbb csak az értéktelen brossurák kerültek sorra, aztán azonban Polina kíváncsiságára a művészet iránti szeretete okán egyre drágább monográfiákat és gyűjteményes katalógusokat kezdtek vásárolni. Plakátokat akart látni a falakon, ismert művek reprodukcióit vagy híres kiállítások reklámjainak a másolatait. Azt mondta, hogy majd az új lakásban fogja kiakasztani őket. – Egyelőre a szállodában az ágy alá rakta el őket.

A szálloda falára Polina ukrainai képüket akasztotta ki (egy pravoszláv templom előtt ölelgetik egymást), nem csupán azért, hogy a kép Ukrajnára emlékeztesse, hanem főleg azért, hogy arra emlékeztesse, hogy a szálloda, melyben laknak, még nem Madrid, hanem csak egy elviselhetőbb Ukrajna. Ez nem is nosztalgia volt, hanem inkább figyelmeztetés.

Nemcsak a Pradót szerette meg, hanem minden művészetet is. Már néhány madridi hét után nem is ment volna el rock-koncertre, hanem a *Goldberg-variációk* kamarazenei környezetének adott volna előnyt. Hiszen ez a zene oly sokkal érzékenyebb volt és oly annyira illett az ő magányához és a szótárral végzett munkájához! Benne volt a világ összes könnye és az összes egyirányú repülőjegye Ukrajnából.

Akkor írta meg az első versét:

*Mint egy csipetnyi sót
Az ujjakat a gyűrű kézzé kapcsolja össze.*

*A fehértányér fölött
megismétel minden mondatot, megkocogtatja az evőeszközt.*

Amikor aztán Sammel a *Goldberg-variációkat* hallgatta, csak Polina tudta, mit jelent ez a zene. Azokban a pillanatokban az *igazi* szépségről gondolkodott, a zongora hangjai alá rejtett szépségről, a szépségről, amelyet Bach zenéjétől eltérően csak ő hall. Meggyőződése volt, hogy a szépség az ő titkában rejtőzik, abban, amit Samnek képtelen megmondani, a versében, amelynek Bachal összekapcsolódva van értelme. Igen. Az ő verse csak akkor érthető, hogyha Bach zenéje kíséri (és ellenkezőleg: Bachnak csak a most már majdnem megtelt füzet hátoldalára írt verssel összekapcsolva van értelme).

Polina úgy érezte magát, mint egy anya, akinek a fia előtt meg kell őriznie a világ egyszerűségét, magában pedig vinnie kell minden oszthatatlan terhét.

De ugyanúgy, ahogy az anya is tudja, hogy a világ egyszerűségét lehetetlen örökké színlelni, Polina is tudta, hogy egyszer majd eljön az idő, amikor a többiek megértik, vagy meg kell érteniük az ő mélységét, miként neki is meg kellett értenie saját versének a mélységét, még hogyha ennek fájni is kellett volna.

Valahol bent érezte, hogy épp a versek azok, amelyek nem csupán Madrid szintjére emelhetik, hanem még sokkal magasabbra is.

Polina nemsokára tudott minden *leértékelésről*. Csodálkozott, hogy képes Sam negyedórai munkájának ellenértékéért gyertyatartót venni, és húsz perc munka ellenértékéért evőeszköz száritót. Mindez ott várta a szállodában, hogy átköltöztesse, a dobozokat lelkiismeretesen teleírta, és egyiket a másik után rakta össze, fürdőszoba, konyha, szobadíz, hálószobadíz.

Amikor Sam új barátja, ugyanannak az iskolának az alkalmazottja (Bartlett) úgy döntött, hogy elköltözik a Calle Calvarion lévő lakásból, szolt a tulajdonosnál az érdeklődésben, és csaknem az egész városközponti lakást rájuk hagyta.

Bartlett pótolta az összes látogatót, Polina ugyan bálás volt neki, de őszintén szólva nem ilyenek képzelte a család első barátját. Bartlett meg sem nézte Polina plakátjait, sem kezdő képeit (maga is megpróbált festegetni a szórakozás, a jó érzés kedvéért), amelyek most ott függtek minden falon, és már menni akart kedvenc bájába az utca sarkán.

Domingónál aztán arról beszélt, hogy munkát keres, hogy a Calle Calvarionnak olyan különleges légköre van. Virágmintás szoknyát viselt, bőr félcipőt, melyben oly könnyen lépdelt, s melyről azt állította, hogy madridi. Már nem úgy öltözött, mint otthon, tulajdonképpen már nem is volt semmiféle otthoni öltözködés. Madrid annyival érdekesebb volt, és egyszer majd biztosan végtelen töprengés, fájdalom nélkül fog sétálgatni az utcáin.

Türelmes volt, de örült, hogy egyszer majd, ha jobb barátokat talál, el fogja utasítani Bartlettet. Régi öltönye, iróniája, cigarettája és válása, mindez túlságosan is emlékeztette olyasmire, amit legszívesebben elfelejtett volna, igen, mindez valamilyen okból azt a kelletlenséget idézte emlékezetébe, amelyet Sam fémgűrűvel teli arcára nézve érzett, mintha nem is ember volna, hanem állat.

Polina hamarosan jobban tudott spanyolul, mint Sam. Amikor valamiről az üzletben tárgyalnak, keze ügyében van a megfelelő közhely, ő az, aki simogatja Sam haját és azt kérdezi, tudja-e, hogy Polina épp most mit csinál.

Egy nap filctollal megjelölt egy hirdetést az *El Mundoban* (a Western Union kelet-európai származású alkalmazottat keres). Másnap felment a Madrid központjában lévő épület tizedik emeletére, és fel is vették. Mi több, hazájának egy darabja egyenesen az íróasztalán lesz: a Western Union számára Ukrajna stratégiai fontosságú hely (és ki másnak, mint neki kellett volna Ukrajnát megkapnia?). A hűtőszekrényre ráragasztotta a társaság reklámszlogenjét, délidőben egy padon ült egy parkban, a Rocinantén lovagló Don Quijote szobrát nézegette, és sonkás baguette-et evett.

Canaletto! Manet! Tiepolo! – Caravaggio! Prada! Prado!

Az első nyáron egy hónapra elmentek Ukrajnába. Polina már előre tudta, hogy nem úgy fog viselkedni, mint egy Madridban férjhez ment gazdag lány, hanem ellenkezőleg: arra készült, hogy alázatos lesz és szerény, örül, hogy a szülőknek visz a megtakarított pénzből, hogy a kovászos uborkájukat fogja enni és az otthon égetett vodkát inni, és minden kérdésre azt válaszolja majd, hogy az emberek mindenütt egyformák.

„Szóval ott minden olyan, mint itt, de...” mondta szüleinek.

Az emberek ugyanolyanok, mint Ukrajnában, de!

S aztán már senki sem volt képes megállítani. *Csak! Kicsit! Nem sokkal, hanem a múzeumok! És a színek! Kis lakás. – Imádom! Biztonságos negyed. – A légkör! Az emberek, mint itt...*

Életének ezt a felbecsülhetetlen átváltozását már a szülőknél tett első látogatáskor lényegtelen kozmetikai változásnak mondta, mindaz, ami megváltozott, tulajdonképpen csak részletek sora és fölösleges dekoráció, mondta. – S szülei ebből megértették, hogy Nyugaton minden teljesen más-hogy van.

Amikor elbúcsúztak Polinától, könnyek folytak az arcukon, de nem is annyira a búcsúzás könnyei voltak ezek, hanem inkább az a fölötti sajnálkozásuké, hogy az, aki elutazik, már nem az ő lányuk.

(regényrészlet)

G.KOVÁCS LÁSZLÓ FORDÍTÁSA